

معیارهای یک استاد خوب دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

سمیره عابدینی^۱، حسام‌الدین کمال‌زاده^۲، صدیقه عابدینی^۳، دکتر تیمور آقاملایی^۴

^۱ مربی گروه پرستاری، ^۲ کارشناس ارشد مدیریت اجرایی، ^۳ مربی گروه بهداشت عمومی، ^۴ دانشیار گروه بهداشت، دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان

مجله پزشکی هرمزگان سال چهاردهم شماره سوم پاییز ۸۹ صفحات ۲۴۵-۲۴۱

چکیده

مقدمه: اساتید از جمله ارکان اساسی نظام آموزشی بوده و ویژگی فردی استاد یکی از مواردی است که توانایی‌های علمی او را تحت تأثیر قرار می‌دهد. خصوصیات یک استاد می‌تواند موجب تسهیل فرآیند آموزش شده و حتی نقص کتب درسی و کمبود امکانات آموزشی را جبران کند. به این منظور این تحقیق با هدف تعیین ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان انجام گرفت.

روش کار: این پژوهش یک مطالعه توصیفی - تحلیلی است که در سال ۸۷ بر روی ۳۳۶ نفر از دانشجویان دانشکده پزشکی، پرستاری و بهداشت دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان انجام شد. با استفاده از یک پرسشنامه دو قسمتی که روایی و پایایی آن مورد بررسی قرار گرفته بود، نظرات دانشجویان در خصوص ویژگی یک استاد خوب دانشگاهی در مقیاس نگرش سنخ لیکرت پنج درجه ای مورد بررسی قرار گرفت. تجزیه و تحلیل اطلاعات با استفاده از نرم افزار SPSS انجام شد.

نتایج: نتایج بدست آمده نشان می‌دهد که ۲۹/۸٪ شرکت‌کنندگان در تحقیق مرد و ۷۰/۲٪ زن با میانگین سنی ۲۲/۶۹±۳/۸۴ سال بود. مهمترین ویژگی‌های استاد برترتیب شیوایی بیان، خوشرویی و تسلط به موضوع تدریس بود.

نتیجه‌گیری: بر اساس نتایج پژوهش باید موارد مذکور در جذب و تأمین نیروی انسانی جهت آموزش دانشجویان در دانشگاهها مدنظر مسئولین باشد. از طرف دیگر می‌توان جهت بالا بردن کیفیت آموزش و در نتیجه افزایش یادگیری دانشجویان، کارگاههای آموزشی در زمینه‌های مذکور برای اساتید برگزار نمود.

کلیدواژه‌ها: ارزیابی - دانشجویان - تدریس

نویسنده مسئول:

سمیره عابدینی

مرکز مطالعات و توسعه آموزش

پزشکی - دانشگاه علوم پزشکی

هرمزگان

پندرعباس - ایران

تلفن: ۰۱۳ ۲۳۲۰۱۳ ۷۱۱ ۹۸+

پست الکترونیکی:

samirecha@gmail.com

دریافت مقاله: ۸۸/۱۰/۱۳ اصلاح نهایی: ۸۸/۱۲/۳ پذیرش مقاله: ۸۸/۱۲/۱۲

مقدمه:

آموزش و پرورش یک روند پویا است. به نظر می‌رسد که تعامل یا تأثیر استاد و دانشجو به روند یاددهی - یادگیری کمک بسیار می‌کند (۱). اساتید با استفاده از دانسته‌های خود و بکارگیری متون و مهارت‌های تدریس و ایجاد محیط مناسب، موجب یادگیری دانشجو می‌شوند (۲). مطابق دیدگاه طراحی سیستماتیک آموزش استاد اساسی‌ترین عامل برای ایجاد موفقیت مطلوب در تحقق هدفهای آموزشی است (۳). آنها می‌توانند با اندیشه‌هایی که دارند بر روی هزاران نفر اثر بگذارند. در عصر جدید با توجه به پیشرفت سریع علوم و تکنولوژی، نه می‌توان به تمامی دانش دست یافت و نه می‌توان

هر فردی را با هر ویژگی به تدریس وادار نمود (۴). خصوصیات یک استاد است که می‌تواند موجب تسهیل فرآیند آموزش شده و حتی نقص کتب درسی و کمبود امکانات آموزشی را جبران کند یا برعکس، بهترین موقعیت و موضوع تدریس را با عدم توانایی در ایجاد ارتباطی مطلوب به محیط غیر فعال و غیر جذاب تبدیل نماید (۲). شناخت ویژگی‌های مطلوب یک مدرس اهمیت بالایی داشته و بر شناخت دیگر عوامل از جمله شناخت یادگیرنده یا فراگیر مقدم است (۵). ویژگی فردی استاد از مواردی است که گاهی توانایی‌های علمی استاد را نیز تحت تأثیر قرار می‌دهد (۶). زیرا آموزش بیش از هر چیز به شخصیت و خصائص و توانمندیهای آموزش دهنده (مدرس) بستگی دارد و همه عوامل

روش کار:

این پژوهش یک مطالعه توصیفی تحلیلی می‌باشد. نمونه مورد مطالعه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان در سال ۸۷ در مقطع دکتری، کارشناسی و کاردانی از سه دانشکده پزشکی، پرستاری و بهداشت بودند که به روش نمونه‌گیری طبقه‌ای و بصورت تصادفی ۳۳۶ نفر انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها در این پژوهش پرسشنامه دوقسمتی بود که قسمت اول شامل مشخصات دموگرافیک (سن، جنس، دانشکده و مقطع تحصیلی) و قسمت دوم مشتمل بر ۲۵ سوال مربوط به معیارهای یک استاد خوب دانشگاهی بود که معیار سنجش و نمره‌بندی داده‌ها بصورت بسیار مهم، مهم، بی‌نظر، بی‌اهمیت و کاملاً بی‌اهمیت بود که به ترتیب امتیاز ۵ تا ۱ در مقیاس نگرش سنج لیکرت در نظر گرفته شد. جهت روایی پرسشنامه‌ها اعتبار محتوی استفاده شد، بدین ترتیب که ابزار طراحی شده به تعدادی اعضای هیأت علمی داده شد و پس از جمع‌آوری نظرات تخصصی آنها، اصلاحات لازم در آن صورت گرفت و برای افزایش اعتماد علمی پرسشنامه از آزمون مجدد ($r = 0.85$) استفاده شد.

پرسشنامه‌ها توسط پرسشگرهای آموزش دیده توزیع و جمع‌آوری گردید و تجزیه و تحلیل آماری با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS11.5 صورت گرفت و از توزیع فراوانی مطلق، نسبی و میانگین استفاده شد.

نتایج:

یافته‌ها نشان داد که شرکت‌کنندگان در تحقیق ۲۹/۸٪ مذکر و ۷۰/۲٪ مونث بودند و میانگین سنی دانشجویان ۲۲/۱۹±۳/۸۴ سال بود. ۲۵/۴٪ در مقطع پزشکی، ۳۱/۶٪ در مقطع کارشناسی و ۴۳٪ در مقطع کاردانی بودند. توزیع فراوانی نسبی و میانگین نظرات دانشجویان در خصوص ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی در جدول شماره ۱ آمده است.

آموزشی تحت تأثیر آن می‌باشد (۵). یک استاد خوب باید دارای ویژگی‌های متعدد باشد تا قادر به افزایش اعتبار و شهرت یک مؤسسه آموزشی گردد. گلدورونیک معتقدند که استاد خوب همیشه برای فراگیران خود الگوی مناسبی برای اجرای نقش هستند. چگونگی همکاری جمعی و سودمند با دیگران را به آنها آموزش می‌دهند و روشهای تدریس خود را با نیازها و استعدادهای آنان هماهنگ می‌کنند (۴). رفتار و عملکرد اساتید در محیط آموزشی مورد قضاوت گروههای مختلفی قرار می‌گیرد. در این میان دانشجویان بدلیل حضور مستقیم در موقعیت آموزشی ارتباط نزدیکتری نسبت با سایر عوامل قضاوت کننده دارند و نوع نگرش آنها به ویژگی‌های یک استاد مطلوب می‌تواند تأثیر زیادی در فرآیند یادگیری داشته باشد (۷). بر این اساس بسیاری از دانشگاههای بزرگ دنیا برای پیشبرد برنامه‌های آموزشی خود، از نظرات دانشجویان که مصرف‌کنندگان اصلی این برنامه‌ها هستند، استفاده کرده و با ارزشیابی برنامه‌های درسی و اساتدان، کیفیت آموزش را بالا برده‌اند (۱).

در مطالعه مظلومی و همکاران، مهمترین ویژگیهای یک استاد خوب عبارت بودند از: احترام به دانشجو، داشتن علم به موضوع تدریس، داشتن طرح درس، داشتن اعتقادات مذهبی و رعایت عدالت (۳). اما بر اساس پژوهش قربانی و همکاران، مهمترین خصوصیات یک استاد خوب دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان به ترتیب، تسلط استاد بر درس مورد تدریس، شیوایی بیان، نحوه سازماندهی و تنظیم درس و علاقمندی به تدریس بود و قاطعیت و سخت‌گیری، علاقمندی به پژوهش و سابقه تدریس از ویژگی‌هایی بودند که دانشجویان کمترین اهمیت را برای آنان قائل بودند (۴).

حال با توجه به اینکه پژوهش‌های متعدد، ویژگی‌های متفاوتی را برای یک استاد خوب ارائه داده است. لذا تلاش برای یافتن ویژگی‌های مشترک ادامه دارد و باید برای تعیین شایستگی اساتید، موارد مختلفی را با توجه به نقش‌هایی که دارند جستجو کرد. این تحقیق با هدف تعیین ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان انجام گرفت.

جدول شماره ۱- توزیع فراوانی نسبی و میانگین امتیاز نظرات مربوط به دانشجویان در خصوص ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی

میانگین امتیازات	درجه اهمیت (%)					ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی
	کاملاً بی‌اهمیت	بی‌اهمیت	بی‌نظر	مهم	بسیار مهم	
۳/۸۴	۵/۷	۸/۹	۱۴/۹	۳۷/۲	۳۳/۳	آراستگی ظاهر
۴/۱۳	۳/۶	۴/۵	۱۰/۷	۳۷/۸	۴۲/۵	انتقادپذیری
۳/۹۱	۲/۱	۱۲/۸	۱۵/۸	۳۱	۳۸/۴	انعطاف‌پذیری
۴/۴۰	۱/۲	۳/۳	۷/۱	۳۱/۳	۵۷/۱	شیوایی بیان
۴/۳۲	۱/۵	۳/۹	۴/۵	۴۱/۴	۴۸/۸	پذیرا و مهربان بودن (خوشرویی)
۳/۶۴	۳/۳	۹/۸	۲۷/۷	۳۷/۸	۲۱/۴	قاطعیت استاد در اجرای قوانین آموزشی
۴/۰۱	۵/۱	۴/۲	۱۰/۱	۴۶/۴	۳۴/۲	علاقه‌مندی به تدریس
۲/۴۸	۳۳/۳	۲۹/۸	۹/۵	۱۲/۸	۱۴/۳	حضور به موقع در کلاس
۴/۱۸	۳	۵/۴	۸/۳	۳۷/۲	۴۶/۱	اعتماد به نفس
۴/۱۸	۲/۱	۳/۳	۱۲/۲	۳۹/۶	۴۲/۹	عدم استفاده از تقویت‌کننده‌های منفی
۴/۱۱	۱/۵	۸	۱۱/۳	۳۶	۴۳/۲	احترام به دانشجو
۴/۱۶	۱/۸	۴/۵	۱۳/۱	۳۶/۹	۴۳/۸	نحوه سامان‌دهی و تنظیم دروس
۴/۰۴	۳/۳	۵/۱	۱۱/۹	۴۴/۳	۳۵/۴	استفاده از وسایل کمک آموزشی
۴/۰۸	۳	۶/۵	۹/۲	۴۲/۳	۳۹	استفاده مناسب از روشهای متفاوت تدریس
۴/۲۴	۲/۷	۳/۳	۸/۳	۳۹/۳	۴۶/۴	تسلط استاد در درس مورد تدریس
۱/۸۷	۴۲/۳	۳۷/۵	۱۳/۷	۳/۸	۲/۷	ارزیابی دانشجویان بر اساس اهداف آموزشی هر درس
۱/۸۵	۴۵/۸	۳۵/۷	۹/۸	۵/۴	۲/۳	ارائه مطالب بصورت قابل فهم برای دانشجویان
۱/۹۰	۴۳/۸	۳۳	۱۴/۶	۶/۸	۱/۸	ارائه مطالب جدید و روزآمد
۳/۳۴	۱۳/۱	۲۱/۴	۱۰/۱	۲۹/۵	۲۵/۹	سابقه تدریس
۴/۱۵	۲/۴	۴/۴	۱۲/۲	۳۸/۱	۴۳/۹	ایجاد زمینه مشارکت دانشجویان در کلاس
۴/۰۴	۱/۸	۶	۱۷	۳۶/۸	۳۸/۴	در دسترس بودن استاد
۴/۱۵	۳	۳/۲	۵/۱	۵۳	۳۵/۷	علاقه‌مندی به پژوهش
۳/۹۰	۵/۴	۶/۳	۲۰/۸	۳۷/۵	۳۳	ایجاد انگیزه در دانشجویان جهت پژوهش
۴/۰۱	۰/۳	۱۰/۱	۱۱	۴۵	۳۳/۶	هدایت و راهنمایی طرحهای تحقیقاتی دانشجویان
۳/۸۰	۲/۴	۹/۱	۲۳/۳	۳۵/۴	۲۹/۸	تعداد طرحهای تحقیقاتی و مقالات علمی

بحث و نتیجه‌گیری:

تحول اساسی و پایدار در هر جامعه در گرو متحول شدن نظام تعلیم و تربیت آن جامعه است و محور اصلی تحول و توسعه در نظام تعلیم و تربیت بهبود کیفیت کار معلم و شناخت ویژگی‌های آنها می‌باشد. نتایج این مطالعه نشان داد که شیوایی بیان، پذیرا و مهربان بودن و تسلط به موضوع درس از مهمترین ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی می‌باشد.

پذیرا و مهربان بودن (خوشرویی) استاد نیز دومین ویژگی مهم استاد از دیدگاه دانشجویان بود. پذیرا و مهربان بودن معلم یعنی پذیرفتن فراگیر از روی عاطفه و صمیمیت و با حسن نیت و ایجاد یک محیط صادقانه توأم با همکاری صمیمانه و کامل در قلب کلاس که باعث ابتکار عمل به هر فراگیر در حد توان و ظرفیتش را ایجاد نماید و در واقع وسایل و راههای پیشرفت را به

آنها نشان دهد (۸). دونالد و همکاران نیز در مطالعه خود تحت عنوان دیدگاه فراگیران در خصوص ویژگی‌های یک معلم، پنج فاکتور را مهم دانستند که یکی از آنها خوشرویی استاد بود (۹). موضوع بعدی تسلط استاد به موضوع تدریس می‌باشد، تحقیقات زیادی تسلط استاد بر روی موضوع تدریس را جز مهمترین ویژگی‌های استاد بیان نموده‌اند (۳، ۴، ۱۰). ماندیرا نیز در تحقیقی با عنوان ویژگی‌های یک استاد ایده‌آل در محوری تحت عنوان صلاحیت حرفه‌ای خصوصیت علم به موضوع را یکی از صفات معلم ایده‌آل مورد تأکید قرار داده است (۳). راهبی و همکاران در مطالعه خود تحت عنوان دیدگاه دانشجویان دانشکده پرستاری و پیراپزشکی دانشگاه علوم سمنان در خصوص ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی به این نتایج دست یافتند که مسلط بودن استاد به موضوع درس،

زمینه‌های آموزش بطور کل و خصوصیات و ویژگی‌های یک استاد نمونه دانشگاهی بطور اخص ارائه نمایند. از محدودیت‌های این مطالعه عدم تعمیم نتایج به سایر دانشگاهها به دلیل کم بودن حجم نمونه می‌باشد. لذا پیشنهاد می‌گردد مطالعاتی با حجم نمونه بیشتر و در چند دانشگاه بطور همزمان انجام شود تا بتوان نتایج آن را به کلیه دانشگاههای علوم پزشکی کشور تعمیم داد.

سپاسگزاری:

بدینوسیله از کلیه دانشجویان و مسئولین دانشکده‌های تابع دانشگاه علوم پزشکی هرمزگان که ما را در انجام این پژوهش یاری کردند، سپاسگزاری بعمل می‌آید.

شیوایی بیان، نحوه سازمان‌دهی و تنظیم دروس و علاقمندی به تدریس از مهمترین ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی است (۴). لذا این ویژگی باید اولویت اول کمیته جذب دانشگاه برای جذب هیأت علمی باشد، چرا که اغماض در این زمینه منجر به افت کیفیت آموزشی دانشگاه و در نهایت کیفیت خدمات رسانی در حیطه سلامت کشور خواهد شد (۴).

از آنجا که مهمترین ویژگی‌های یک استاد خوب دانشگاهی از دیدگاه دانشجویان، شیوایی بیان، خوشرویی و تسلط بر موضوع تدریس بود. پس باید موارد مذکور در جذب و تأمین نیروی انسانی جهت آموزش دانشجویان در دانشگاه مد نظر مسئولین باشد. البته باید قبل از آن نیز حداقل‌هایی از ویژگی‌های مورد نظر جهت جذب نیروی انسانی برای آموزش فراگیران در نظر گرفته شود و برای ارتقاء آن توسط مراکز توسعه دانشگاهی که رسالت مهم توسعه آموزش را به دوش می‌کشند، کارگاههای آموزشی و در کنار آن مشاوره در

References

منابع

1. Mansouri M. Comparison of undergraduate students and Masters degree public university library in Tehran in a good university professor. *Iran University Medical Sciences*:1994;2,3.
2. Ghadami A, Salehi B, Sajadi Sh, Naji H. Students' Points of View Regarding Effective Factors in Establishing Communication between Students and Faculty Members. *Iranian Journal of Medical Education*. 2007;7:149-153. [Persian]
3. Mazloomi SS, Ehram Poosh MH, Kalantar SM, Karimi H, Harrazi MA. Student perceptions of the qualities of an ideal teacher. *Journal of Shahid Sadoughi University of Medical Sciences and Health Services*. 2000;2:104-108. [Persian]
4. Ghorbani R, Haji Aghajani S, Heidarifar M, Andade F, Shams-Abadi M. Viewpoints of nursing and para-medical students about the features of a good university lecturer. *Journal of Semnan University of Medical Sciences*. 2009;10:77-84. [Persian]
5. Hossini MA, Tahmacebi S, Shokoh F, Danaee M. Desirable traits and characteristics of a master vision Academic Staff University of Social Welfare and Rehabilitation. 10th congress of medical education:2009 may 6-10:Shiraz,Iran. [Persian]
6. Nishabouri M. The view point nursing student about the most powerful features of the individual professor Semnan University Medical sciences. 10th congress of medical education: 2009 may 6-10:Shiraz,Iran. [Persian]
7. Peiman N, Peiman N, Moghadas M, Amin Shokravi F. Review criteria a professor of male and female students on university city of Mashhad. 10th congress of medical education:2009 may 6-10:Shiraz,Iran. [Persian]
8. Hajari Z. What a teacher should know. First ed. Tehran: Rad company,1994;252. [Persian]
9. Veldman DJ, Peck RF. Influences on pupil evaluation of student teachers. *J Educ Psychol*. 1969;60:103-108.
10. Haje Aghakhani S. Comparison and study of teachers and students about the criteria for a good university professor. *Teb Va Tazkieh Journal*. 2001;41:47-51. [Persian]

Perspectives of medical students regarding criteria for a good university professor, Bandar Abbas, Iran

S. Abedini, MSc¹ H. Kamalzadeh, MSc² S. Abedini, MSc³ T. Aghamolaei, PhD⁴

Instructor Department of Nursing¹, Master of MBA², Instructor Department of Public Health³, Associate Professor Department of Health⁴, Hormozgan University of Medical Sciences, Bandar Abbas, Iran.

(Received 3 Jan, 2010 Accepted 3 Mar, 2010)

ABSTRACT

Introduction: Teachers are the basic pillars of educational system and their personal characteristic is one of the factors that affect their scientific ability. Teacher's characteristic, not only could facilitate by education process, but also, it could improve textbook defects and lack of educational facilities. The purpose of this study was to determine characteristics of a good university instructor the student perspectives.

Methods: The current descriptive – analytic study was conducted in 2008 in Bandar Abbas. The research population included 336 nursing and health students of Hormozgan University of Medical Sciences. A two - section questionnaire was designed for data collection. Validity and reliability were tested and SPSS was used for data analysis.

Results: The findings indicated that, of 336 students, 29.8% were male and 70.2% were female, with average age of 22.69 ± 3.84 (mean \pm sd) years. The most important features of the faculty members were eloquence of expression, affability and the dominance in the scientific subjects.

Conclusion: according to research results, eloquence of expression, affability and the dominance of subject teaching must be considered in absorbing academic members of the university. On the other hand, to enhance quality education and student learning, conducting effective educational workshops is highly recommended.

Key words: Evaluation – Students - Teaching

Correspondence:
S. Abedini, MSc.
Education & Development
Center: Hormozgan University
of Medical Sciences.
Bandar Abbas, Iran
Tel: +98 761 3335013
Email:
samireha@gmail.com